مەدىنىدە نازىل بولغان | سۈرە ئىنسان | 31 ئايەت

سۈرە ئىنسان بىلەن سۈرە سەجدىنى جۈمە كۈنى بامدات نامىزىدا ئوقۇش توغرىسىدا

بىز يۇقىرىدا ئىمام مۇسلىم ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۈمە كۈنى بامدات نامىزىدا سۈرە سەجدە بىلەن سۈرە ئىنساننى ئوقۇيتتى، دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغانلىقىنى بايان قىلغان ئىدۇق.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

هَلْ أَتَىٰ عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْـًٔا مَّذْكُورًا ﴿١﴾ إِنَّا خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن
نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَٰهُ سَمِيعًۢا بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾

ئىنسان (ئانىنىڭ قورسىقىدا) بىر مۇددەتنى ئۆتكۈزدى، ئۇ (ئەرزىمىگەنلىكتىن) تىلغا ئېلىنىدىغان نەرسە بولمىدى[1]. شۈبھىسىزكى، بىز ئىنساننى ئارىلاشما مەنى (يەنى ئەر بىلەن ئاياللارنىڭ مەنىسى)دىن ياراتتۇق، ئۇنى بىز (شەرىئەت تەكلىپلىرى بىلەن) سىنايمىز، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى بىز (ئۇنى نازىل قىلغان ئايەتلىرىمىزنى ئاڭلىسۇن، كائىناتنى ياراتقۇچىنىڭ بىرلىكىگە دالالەت قىلىدىغان دەلىللەرنى كۆرسۇن دەپ) ئاڭلايدىغان، كۆرىدىغان قىلىپ ياراتتۇق[2]. شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭغا بىز (پەيغەمبەر ئەۋەتىش بىلەن ياخشى ـ يامان) يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇ مۆمىن بولۇپ ياخشى يولدا مېڭىپ (اللهنىڭ نېمىتىگە) شۈكۈر قىلغۇچىدۇر، ياكى (فاجىر بولۇپ يامان يولدا مېڭىپ) كۇفرىلىق قىلغۇچىدۇر[3].

الله تائالانىڭ ئىنساننى يوقتىن بار قىلغانلىقى توغرىسىدا

الله تائالا ئىنساننى ئۇ ئەرزىمەس نەرسە بولغانلىقتىن تىلغا ئېلىنمىغۇدەك نەرسە بولمىغىنىدىن كېيىن ئىنسان قىلىپ ياراتقانلىقىنى خەۋەر قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئىنسان (ئانىنىڭ قورسىقىدا) بىر مۇددەتنى ئۆتكۈزدى، ئۇ (ئەرزىمىگەنلىكتىن) تىلغا ئېلىنىدىغان نەرسە بولمىدى**﴾ ئاندىن ئۇنى نېمىدىن ياراتقانلىقىنى بايان قىلىپ يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿**شۈبھىسىزكى، بىز ئىنساننى ئارىلاشما مەنى (يەنى ئەر بىلەن ئاياللارنىڭ مەنىسى)دىن ياراتتۇق**﴾ يەنى مەنىينىڭ ئارىلاشمىسىدىن ياراتتۇق. دەسلەپتە ئەرنىڭ سۈيى ئايالنىڭ سۈيى بىلەن ئارىلىشىدۇ. ئاندىن كېيىن بىر باسقۇچتىن يەنە بىر باسقۇچقا، بىر ھالەتتىن يەنە بىر ھالەتكە، بىر رەڭدىن يەنە بىر رەڭگە يۆتكىلىدۇ.

www.munber.org

ئىكرىمە، مۇجاھىد، ھەسەن ۋە رەبىيئ ئىبنى ئەنەس قاتارلىقلارمۇ بۇ ئايەتنى: ئەر بىلەن ئايالنىڭ سۈيىنىڭ ئارىلاشمىسىدىن يارىتىلىدىغانلىقىغا دېگەنلىك بولىدۇ، دەپ تەپسىر قىلغان. **﴿ئۇنى بىز (شەرىئەت تەكلىپلىرى بىلەن) سىنايمىز﴾** اللّٰه تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: **﴿سىلەرنىڭ قايسىڭلارنىڭ ئەمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن﴾**[1] **﴿شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى بىز (ئۇنى نازىل قىلغان ئايەتلىرىمىزنى ئاڭلىسۇن، كائىناتنى يارىتقۇچىنىڭ بىرلىكىگە دالالەت قىلىدىغان دەلىللەرنى كۆرسۇن دەپ) ئاڭلايدىغان، كۆرىدىغان قىلىپ يارىتىمىز﴾** يەنى ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىش ياكى ئاسىيلىق قىلىش يولىنى ئۆزىنىڭ تاللىشى ئۈچۈن كۆرۈش ۋە ئاڭلاش ئىقتىدارىنى بەردۇق.

اللّٰه تائالانىڭ ئىنسانىنى ھىدايەتكە باشلايدىغانلىقى، ئۇنىڭ بولسا يا شۈكۈر قىلغۇچى يا تانغۇچى بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

﴿شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭغا بىز (پەيغەمبەر ئەۋەتىش بىلەن ياخشى ـ يامان) يولنى كۆرسەتتۇق﴾ يەنى ئۇنىڭغا ھەممىنى ئېنىق بايان قىلىپ بەردۇق. ھەمدە ئۇنىڭغا ياخشىلىق ۋە يامانلىقنىڭ يولىنى ئوچۇق قىلىپ كۆرسىتىپ بەردۇق.

اللّٰه تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿سەمۇدقا بولسا توغرا يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇلار ھىدايەتتىن كورلۇقنى (يەنى گۇمراھلىقنى) ئارتۇق بىلدى﴾[2] ﴿ئۇنىڭغا ياخشى يول بىلەن يامان يولنى كۆرسەتمىدۇقمۇ؟﴾[3].

﴿ئۇ مۆمىن بولۇپ ياخشى يولدا مېڭىپ (اللّٰهنىڭ نېمىتىگە) شۈكۈر قىلغۇچىدۇر، ياكى (فاجىر بولۇپ يامان يولدا مېڭىپ) كۇفرىلىق قىلغۇچىدۇر﴾ يەنى ئۇ ياخشى يولغا مېڭىپ بەختلىك بولىدۇ ياكى گۇمراھ يولدا مېڭىپ بەختسىز بولىدۇ. بۇ ھەقتە ئىمام مۇسلىم ئەبۇمالىك ئەشئەرىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ھەر كىم ئۆز يولىدا ماڭىدۇ، ئۇ ئۆزىنىڭ تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەيدۇ، ئۇ ئۆزىنى ھالاك قىلىدۇ ياكى ئۆزىنى ھالاكەتتىن قۇتقۇزىدۇ».

* * * * * * *

إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَـٰفِرِينَ سَلَـٰسِلَا۟ وَأَغْلَـٰلًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ
كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ ٱللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِٱلنَّذْرِ
وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُۥ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ وَيُطْعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾
إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَآءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا

---

[1] سۈرە مۇلك 2 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە فۇسسىلەت 17 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە بەلەد 10 ـ ئايەت.

www.munber.org

قَمۡطَرِيرٗا ﴿١٠﴾ فَوَقَىٰهُمُ ٱللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ ٱلۡيَوۡمِ وَلَقَّىٰهُمۡ نَضۡرَةٗ وَسُرُورٗا ﴿١١﴾ وَجَزَىٰهُم بِمَا صَبَرُواْ جَنَّةٗ وَحَرِيرٗا ﴿١٢﴾

شۈبھىسىزكى، بىز كاپىرلارغا (پۇتلىرىغا سېلىنىدىغان) زەنجىرلەرنى، (بويۇنلىرىغا سېلىنىدىغان) تاقاقلارنى ۋە يېنىپ تۇرغان دوزاخنى تەييارلىدۇق﴿4﴾. ھەقىقەتەن ياخشىلار كافۇر ئارىلاشتۇرۇلغان (مەي بىلەن تولدۇرۇلغان) جاملاردىن ئىچىدۇ﴿5﴾. (ئۇ كافۇر جەننەتتىكى بىر) بۇلاقتىن ئېتىلىپ چىققان بولۇپ، ئۇنىڭدىن اللەنىڭ (ياخشى) بەندىلىرى ئىچىدۇ، ئۇ بۇلاقنى ئۇلار (خالىغان جايلىرىغا ئېقىتىپ بارالايدۇ﴿6﴾. ئۇلار ئۆز ئۈستىگە قەسەم ئىچىپ ئالغان ئىشنى ئورۇنلايدۇ ۋە دەھشىتى كەڭ دائىرىلىك بولغان كۈندىن (يەنى قىيامەت كۈنىدىن) قورقىدۇ﴿7﴾. ئۆزى موھتاج تۇرۇقلۇق، مىسكىنگە، يېتىمگە ۋە ئەسىرگە تائام بېرىدۇ﴿8﴾. (ئۇلار ئېيتىدۇ) «سىلەرگە بىز اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن تائام بېرىمىز، سىلەردىن (بۇنىڭ بەدىلىگە) ھېچقانداق مۇكاپات ۋە تەشەككۇر تەلەپ قىلمايمىز﴿9﴾. شۈبھىسىزكى، بىز پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن مەيدانغا كەلتۈرۈلگەن ئېغىر، قاتتىق كۈندىن قورقىمىز» ﴿10﴾. اللە ئۇلارنى شۇ كۈننىڭ شەررىدىن ساقلايدۇ، ئۇلارنىڭ (يۈزلىرىگە) نۇر، (دىللىرىغا) خوشاللىق ئاتا قىلىدۇ﴿11﴾. ئۇلارنىڭ سەۋر ـ تاقەتلىرى ئۈچۈن اللە ئۇلارنى جەننەت بىلەن ۋە (ئۇ يەردىكى) يىپەك (لىباسلار) بىلەن مۇكاپاتلايدۇ﴿12﴾.

كاپىرلارغا جازا ۋە مۆمىنلەرگە مۇكاپات بېرىلىدىغانلىقى توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتلەردە بەندىلىرى ئىچىدىن ھەقتىن تانغۇچى كاپىرلارغا تەييارلىغان كىشەن ـ تاقاقلارنى ۋە جەھەننەمدىكى ئوتلارنى بايان قىلىدۇ. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇ چاغدا (يەنى دوزاخقا كىرگەندە) ئۇلارنىڭ بويۇنلىرىدا تاقاقلار ۋە زەنجىرلەر بولىدۇ، ئۇلار قايناقسۇغا سۆرەپ كىرىلىدۇ، ئاندىن ئوتتا كۆيدۈرۈلىدۇ﴾[1] اللە تائالا ئەنەشۇ بەختسىز كىشىلەرگە تەييارلانغان دوزاخنىڭ ئازابلىرىنى بايان قىلىپ بولغاندىن كېيىن **﴿ھەقىقەتەن ياخشىلار كافۇر ئارىلاشتۇرۇلغان (مەي بىلەن تولدۇرۇلغان) جاملاردىن ئىچىدۇ﴾** يەنى بۇ ئايەتتىن كافۇرنىڭ ھەقىقەتەن تەنگە راھەت بېغىشلايدىغان، سوغۇق ۋە خۇش پۇراقلىق نەرسە ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ. بۇ مۇكاپاتقا جەننەتتىكى باشقا ھۇزۇر ـ ھالاۋەتلەر قوشۇپ بېرىلىدۇ. ھەسەنبەسرى: بۇ مەيدە كافۇرنىڭ تەمى بىلەن زەنجىبىلنىڭ پۇرىقى بىرلەشكەن دەيدۇ.

﴿(ئۇ كافۇر جەننەتتىكى بىر) بۇلاقتىن ئېتىلىپ چىققان بولۇپ، ئۇنىڭدىن اللەنىڭ (ياخشى) بەندىلىرى ئىچىدۇ، ئۇ بۇلاقنى ئۇلار (خالىغان جايلىرىغا ئېقىتىپ بارالايدۇ﴾ يەنى بۇ مەي كافۇردىن ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئەنە شۇ ياخشى كىشىلەرگە تەييارلانغان بۇلاقتۇر. اللە تائالانىڭ يېقىن بەندىلىرى ئارىلاشتۇرۇپ ئاۋارە بولماي بىۋاستە قانغىچە ئىچىدۇ. ئۇ **﴿بۇلاقنى ئۇلار (خالىغان جايلىرىغا ئېقىتىپ بارالايدۇ﴾** يەنى ئۇلار ئۇنى قەسىرلەرنىڭ، ئۆيلەرنىڭ ۋە سورۇنلارنىڭ قەيەرگە بولسۇن، خالىغان جايغا ئېقىتىپ بارالايدۇ، دەيدۇ. مۇجاھىد مۇنداق دېدى: ئۇلار ئۇ بۇلاقنى قەيەرگە ئېقىتىپ ئاپىرىپ ئىچىشنى خالىسا، شۇ يەرگە ئېقىتىپ بارىدۇ. ئىكرىمە ۋە قەتادەمۇ بۇ ئايەتنى مۇشۇنىڭغا ئوخشاش تەپسىر قىلغان. سەۋرى مۇنداق دەيدۇ: ئۇنى نەدە خالىسا، شۇ يەردە ئىچەلەيدۇ.

---

[1] سۈرە غافىر 71 ــ 72 ـ ئايەتلەر.

www.munber.org

ياخشى بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرى توغرىسىدا

﴿ئۇلار ئۆز ئۈستىگە قەسەم ئىچىپ ئالغان ئىشنى ئورۇنلايدۇ ۋە دەھشىتى كەڭ دائىرىلىك بولغان كۈندىن (يەنى قىيامەت كۈنىدىن) قورقىدۇ﴾ يەنى ئۇلار ئىسلام شەرىئىتىدە كۆرسىتىلگەن بويىچە قىلىشقا بۇيرۇلغان تائەت - ئىبادەتلەرنى ئورۇنلاش ئارقىلىق اللە تائالاغا ئىبادەت قىلىدۇ. شۇنداقلا ئۆزلىرىگە قىلىشنى نەزىر قىلىۋالغان ئەمەللەرنى قىلىش ئارقىلىق ئىبادەت قىلىدۇ. نەزىر ھەققىدە ئىمام مالىك ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىمكى اللە تائالاغا ئىتائەت قىلىش يولىدا نەزىر قىلسا، ئۇ ئۇنى ئورۇندىسۇن، كىمكى اللە تائالاغا ئاسىيلىق قىلىشنى نەزىر قىلسا، ئۇ ئۇنىڭدىن يانسۇن». بۇنى ئىمام بۇخارىمۇ رىۋايەت قىلغان.

ئۇلار قىيامەت كۈنىدە ھېسابنىڭ قاتتىق بولۇشىدىن ئەنسىرەپ اللە تائالا چەكلىگەن ھارام ئىشلارنى تاشلايدۇ. قىيامەت كۈنىنىڭ دەھشەتلىك قورقۇنچى ھەممە ئادەمگە ئومۇمىي بولۇپ، بۇنىڭدىن اللە تائالا مەرھەمەت قىلغان كىشىلا ساقلىنالايدۇ. قەتادە مۇنداق دەيدۇ: اللە تائالا بىلەن قەسەمكى، ئۇ كۈننىڭ خەتىرى ئاسمان - زېمىننى قاپلاپ كېتىدۇ.

﴿ئۆزى موھتاج تۇرۇقلۇق، مىسكىنگە، يېتىمگە ۋە ئەسىرگە تائام بېرىدۇ﴾ مۇجاھىد ۋە مۇقاتىل بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار تاماققا شۇنداق ئېھتىياجلىق ۋە ئۇنى يېيىشكە تەقەززا بولۇپ، ئېنتىلىدىغان تۇرۇپ ئۇنى باشقىلارغا يېگۈزىدۇ. ئىبنى جەرىرمۇ بۇ قاراشقا قوشۇلغان. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللە نى سۆيۈش يۈزىسىدىن خىش - ئەقرىبالارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبنى سەبىللەرگە (يەنى پۇل - مېلىدىن ئايرىلىپ قالغان مۇساپىرلارغا)، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازاتلىقىغا ئىشىلەتكەن پۇل - مال يادرەم بېرىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش﴾[1] ﴿ياخشى كۆرگەن نەرسەڭلاردىن سەرپ قىلمىغىچە (يەنى ماللىرىڭلارنىڭ ياخشىسىنى سەدىقە قىلمىغىچە) ھەرگىز ياخشىلىققا (يەنى جەننەتكە) ئېرىشەلمەيسىلەر﴾[2].

ئىمام بۇخارىنىڭ ھەدىسىدە مۇنداق دەپ كەلگەن: «سەدىقىنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى سېنىڭ تېنىڭ ساغلام، شۇنداقلا بايلىقنى كۆزلەپ ئۇنىڭغا ھېرىس بولۇپ تۇرغان ۋە نامراتلىقتىن قورقۇپ تۇرغان چاغدا قىلغان سەدىقەڭدۇر». يەنى مالغا ئامراق، ھېرىسمەن ۋە ئۇنىڭغا موھتاج بولۇپ تۇرغان چېغىڭدا قىلغان سەدىقىدۇر.

﴿ئۆزى موھتاج تۇرۇقلۇق، مىسكىنگە، يېتىمگە ۋە ئەسىرگە تائام بېرىدۇ﴾ يېتىم ۋە مىسكىن توغرۇلۇق يۇقىرىدا بايان قىلىپ ئۆتكەن ئىدۇق. ئەسىر ھەققىدە سەئىد ئىبنى جۇبەير، ھەسەن، زەھھاك قاتارلىق ئالىملار مۇنداق دەيدۇ: بۇ ”ئەسىر“ دېگەن سۆزدىن مۇسۇلمان ئەسىر كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئىبنى ئابباس: ئەينى چاغدا مۇسۇلمانلارنىڭ ئەسىرلىرى مۇشرىكلاردىن ئىبارەت ئىدى، دەيدۇ. بۇنىڭ دەلىلى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلارنى بەدرى كۈنى قولغا چۈشكەن ئەسىرلەرنى ئىززەتلەشكە بۇيرۇدى. شۇڭا ساھابىلار تاماق يېگەندە ئالدى بىلەن ئەسىرلەرگە تاماق بەرگەن.

ئىكرىمە: بۇ ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان ”ئەسىر“ دېگەن سۆزدىن قۇللار كۆزدە تۇتۇلىدۇ، دېدى. ئىبنى جەرىر: بۇ ئايەت مۇسۇلمان ۋە مۇشرىكلارغا ئومۇمەن قارىتىلغانلىقى ئۈچۈن قۇللارمۇ ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ، دەپ قارىدى.

---

[1] سۈرە بەقەرە 177 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ئال ئىمران 92 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

سەئىد ئىبنى جۇبەير، ئەتا، ھەسسەن ۋە قەتادە قاتارلىقلارمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نۇرغۇن ھەدىسلەردە قۇللارغا ياخشىلىق قىلىشنى بۇيرۇغان. ھەتتا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاخىرقى ۋەسىيەتلىرىدە مۇنداق دېگەن: «مەن سىلەرگە نامازغا ۋە قول ئاستىدىكى قۇللارغا كۆڭۈل بۆلۈشۈڭلارنى تاپىلايمەن». مۇجاھىد: ئايەتتىكى ”ئەسىر“ دېگەن سۆزدىن مەھبۇسلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ، دېدى.

﴿(ئۇلار ئېيتىدۇ) : سىلەرگە بىز اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن تائام بېرىمىز، سىلەردىن (بۇنىڭ بەدىلىگە) ھېچقانداق مۇكاپات ۋە تەشەككۈر تەلەپ قىلمايمىز﴾ بۇ ئايەتتە دېمەكچى بولغان مەزمۇن: ئۇلار تاماقىقا شۇنداق ئېھتىياجلىق تۇرۇپ: اللە نىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ ئەسىرلەرگە تاماق بېرىدۇ ۋە ئۇلارغا: بىز پەقەت اللە نىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپلا سىلەرگە تاماق بېرىمىز، سىلەرنىڭ كىشىلەرنىڭ ئالدىدا بىزگە رەھمەت ئېيتىشىڭلارنى تاما قىلمايمىز، دەيدۇ.

مۇجاھىد ۋە سەئىد ئىبنى جۇبەير بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇلار ئايەتتىكى سۆزنى ئۆز تىللىرى بىلەن ئېيتمىدى. لېكىن اللە ئۇلارنىڭ دىلىدىكىنى بىلگەچكە مۇشۇنداق ئىش قىلغۇچىنىڭ رىغبەتلىنىشى ئۈچۈن ئۇلارنى ئەنە شۇنداق مەدھىيىلىدى.

﴿شۈبھىسىزكى، بىز پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن مەيدانغا كەلتۈرۈلگەن ئېغىر، قاتتىق كۈندىن قورقىمىز﴾ يەنى بىز بۇ ياخشىلىقنى پەقەت اللە بىزگە مەرھەمەت قىلارمىكىن، ئېغىر ۋە قاتتىق كۈندە بىزگە مېھرى ـ شەپقەت قىلارمىكىن، دېگەن ئۈمىد بىلەن قىلىمىز. بۇ ئايەت ھەققىدە ئىكرىمە ۋە باشقىلار ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: قىيامەت كۈنى كاپىر ئۇ كۈننىڭ قاتتىقلىقىدىن قوشۇمىسىنى شۇنداق تۈرىدۇكى، ئۇنىڭدىن قوغۇشۇندەك تەر ئاقىدۇ. سەئىد ئىبنى جۇبەير ۋە قەتادە: ئۇ كۈندە دەھشەتتىن چىرايلار تۈرۈلىدۇ. يەنى كاپىرلارنىڭ قوشۇمىسى ۋە پېشانىسى قاتتىق تۈرىلىدۇ.

جەننەت ئەھلىگە بېرىلىدىغان مۇكاپات ۋە نېمەتلەرنىڭ بەزى تەپسىلاتلىرى توغرىسىدا

﴿اللە ئۇلارنى شۇ كۈننىڭ شەررىدىن ساقلايدۇ، ئۇلارنىڭ (يۈزلىرىگە) نۇر، (دىللىرىغا) خۇشاللىق ئاتا قىلىدۇ﴾ بۇ ئايەتنى ھەسەنبەسرى، قەتادە، ئەبۇئالىيە ۋە رەبىيئ ئىبنى ئەنەس قاتارلىقلار: ئۇلار قورققان نەرسىدىن اللە ئۇلارنى خاتىرجەم قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ چىرايلىرىغا خۇشاللىق، كۆڭۈللىرىگە خۇرسەنلىك ئاتا قىلىدۇ. دەپ تەپسىر قىلغان. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇ كۈندە نۇرغۇن يۈزلەردىن نۇر، كۈلكە ۋە خۇشال ـ خۇراملىق يېغىپ تۇرىدۇ﴾[1] بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، دىل خۇرسەن بولسا، چىرايى نۇرلىنىدۇ.

كەئىب ئىبنى مالىك رىۋايەت قىلغان ئۇزۇن بىر ھەدىستە: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خۇشال بولسا چىرايى نۇرلىنىپ خۇددى تولۇن ئاينىڭ بىر پارچىسىدەك بولۇپ كېتەتتى، دېيىلگەن. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنىڭ قېشىمغا چىرايى نۇرلانغان ھالدا خۇشال كىرىپ كەلدى، دەپ بايان قىلغان.

﴿ئۇلارنىڭ سەۋر ـ تاقەتلىرى ئۈچۈن اللە ئۇلارنى جەننەت بىلەن ۋە (ئۇ يەردىكى) يىپەك (لىباسلار) بىلەن مۇكاپاتلايدۇ﴾ يەنى ئۇلارغا ئۇلارنىڭ دۇنيادا ھاۋايى ـ ھەۋەس ۋە شەھۋەتلىرىگە بېرىلمەي، تائەت ـ ئىبادەت يولىدا يەتكەن جاپا ـ مۇشەققەتلەرگە چىداپ سەۋر قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن

---

[1] سۈرە ئەبەسە 38 ــــ 39 ـ ئايەتلەر.

www.munber.org

نېمەتلەرنى ئاتا قىلىپ، ئۇلارنى جەننەتكە جايلاشتۇردى. ئۇلارنى كەڭ، ياخشى، ئازادە ئۆيلەرگە، راھەت تۇرمۇش ۋە چىرايلىق كىيىملەرگە ئېرىشتۇردى.

* * * * * * *

مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ۖ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾ وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَـٰلُهَا
وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِـَٔانِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا۠ ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَا۟ مِن
فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا ﴿١٧﴾ عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلًا
﴿١٨﴾ ۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا ﴿١٩﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ
نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَـٰلِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ ۖ وَحُلُّوٓا۟ أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ وَسَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ
شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾ إِنَّ هَـٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَآءً وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا ﴿٢٢﴾

ئۇلار جەننەتتە تەختلەرگە يۆلىنىپ ئولتۇرىدۇ، ئۇلار جەننەتتە قاتتىق ئىسسىقنىمۇ، قاتتىق سوغۇقنىمۇ كۆرمەيدۇ﴿13﴾. جەننەتتىكى (دەرەخلەرنىڭ) سايىلىرى ئۇلارغا يېقىندۇر، جەننەتنىڭ مېۋىلىرىنى ئۈزۈش ئۇلارغا ئاسان قىلىنىدۇ﴿14﴾. ئۇلارغا (تاماق قاچىلانغان) كۈمۈش تەخسىلەر، (مەي تولدۇرۇلغان) كۈمۈشتىن ياسالغان (شىشىدەك سۈزۈك) جاملار ئايلاندۇرۇپ سۇنۇلۇپ تۇرىدۇ، (ساقىيلار، ئۇلارنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ) لايىق ئۆلچەيدۇ (يەنى ئىچكۈچىلەرنىڭ ئېھتىياجىدىن ئېشىپمۇ قالمايدۇ، كېمىيىپمۇ قالمايدۇ﴿15﴾. ئۇلار يەنە جەننەتتە زەنجىبىل ئارىلاشتۇرۇلغان جام بىلەن (يەنى جامدىكى مەي بىلەن) سۇغىرىلىدۇ﴿17﴾. جەننەتتە سەلسەبىل دەپ ئاتىلىدىغان بىر بۇلاقمۇ بار﴿18﴾. قېرىماي ھەمىشە ياش تۇرىدىغان غىلمانلار نۆۋەت بىلەن ئۇلارنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ تۇرىدۇ، ئۇلارنى كۆرگەن چېغىڭدا (ئۇلارنىڭ گۈزەللىكى، سۈزۈكلىكى ۋە نۇرلۇقلىقىغا قاراپ) ئۇلارنى تېرىلىپ كەتكەن مەرۋايىتمىكىن دەپ قالىسەن﴿19﴾. قاچانكى سەن قارايدىغان بولساڭ، بۇ يەردە (تەسۋىرلەپ تۈگەتكىلى بولمايدىغان) نېمەتلەرنى ۋە كاتتا پادىشاھلىقنى كۆرىسەن﴿20﴾. ئۇلارنىڭ ئۈچىسىدا يۇپقا يىپەك ۋە قېلىن يىپەكتىن (تەييارلانغان) يېشىل كىيىملەر بولىدۇ، (ئۇلار) كۈمۈش ئۈزۈكلەرنى تاقايدۇ، پەرۋەردىگارى ئۇلارنى پاك شاراب بىلەن سۇغىرىدۇ﴿21﴾. شۈبھىسىزكى، بۇ سىلەرگە بېرىلگەن مۇكاپاتتۇر، سىلەرنىڭ مېھنىتىڭلار قوبۇل بولدى﴿22﴾.

جەننەتتىكى ئازادە تەختلەر ۋە سوغۇقمۇ ئەمەس، ئىسسىقمۇ ئەمەس يېقىملىق ھاۋا توغرىسىدا

﴿ئۇلار جەننەتتە تەختلەرگە يۆلىنىپ ئولتۇرىدۇ، ئۇلار جەننەتتە قاتتىق ئىسسىقنىمۇ، قاتتىق سوغۇقنىمۇ كۆرمەيدۇ﴾ الله تائالا بۇ ئايەتتە جەننەت ئەھلىنىڭ ئەھۋالىنى ۋە ئۇلارغا ئاتا قىلغان كاتتا نېمەتلەرنى بايان قىلدى. بۇ ھەقتە سۈرە سەففاتتا تەپسىلىي بايان قىلىندى. تەختلەردە زادى قايسى شەكىلدە ئولتۇرۇش مەسىلىسى ھەققىدىكى تالاش - تارتىشلارمۇ يۇقىرىدا ئايەتكە مەزمۇنداش ئايەتلەرنىڭ تەپسىرلىرىدە بايان قىلىنغان ئىدى.

www.munber.org

بۇ تەختلەر سايىۋەنلىك تەختلەردۇر. ئۇلار ئادەمنىڭ ئىچىنى قاتتىق سىقىدىغان ئىسسىقنىمۇ ياكى توڭلىتىدىغان سوغۇقنىمۇ كۆرمەيدۇ. چۈنكى، جەننەتتە ناھايىتى يېقىملىق بىر خىل ھاۋا باردۇر، ئۇلار ئۇنىڭدىن يۆتكىلىشنىمۇ خالىمايدۇ.

دەرەخ شاخلىرىنىڭ ۋە مېۋىلىرىنىڭ يېقىن ئىكەنلىكى توغرىسىدا

﴿جەننەتتىكى (دەرەخلەرنىڭ) سايىلىرى ئۇلارغا يېقىندۇر، جەننەتنىڭ مېۋىلىرىنى ئۈزۈش ئۇلارغا ئاسان قىلىنىدۇ﴾ يەنى جەننەتتە دەرەخ شاخلىرى سايە تاشلاپ تۇرىدۇ. مېۋىلىرى بولسا قول يەتكۈدەك يەردە ساڭگىلاپ تۇرىدۇ. ئۇلار خالىغان ۋاقىتتا مېۋىلەرنى ئۈزمەكچى بولسا، خۇددى ئىتائەتچان ئاڭلىغۇچىدەك شاخلىرى ئېگىلىپ مېۋىلىرى ئۇلارغا يېقىنلىشىدۇ.

مۇجاھىد مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار ئورنىدىن تۇرسا ئۇلارنىڭ باش تەرىپىدىكى مېۋىمۇ مەلۇم مىقداردا كۆتۈرۈلىدۇ. ئولتۇرسا پەسلەيدۇ. ئەگەر ئۇلار يانپاشلاپ ياتسا، مېۋىلەر ئۇلارنىڭ قولى يەتكۈدەك مىقداردا پەسلەيدۇ. قەتادە مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار مېۋىلەرنى ئۈزگەندە تىكەنلەر توسالغۇ بولمايدۇ ۋە مېۋىلەر قوللاردىن يىراقلاپ كەتمەيدۇ.

كۈمۈش تەخسە ۋە قەدەھلەر توغرىسىدا

﴿ئۇلارغا (تاماق قاچىلانغان) كۈمۈش تەخسىلەر، (مەي تولدۇرۇلغان) كۈمۈشتىن ياسالغان (شىشىدەك سۈزۈك) جاملار ئايلاندۇرۇپ سۇنۇلۇپ تۇرىدۇ، (ساقىيلار، ئۇلارنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ) لايىق ئۆلچەيدۇ (يەنى ئىچكۈچىلەرنىڭ ئېھتىياجىدىن ئېشىپمۇ قالمايدۇ، كېمىيىپمۇ قالمايدۇ)﴾ يەنى خىزمەتچىلەر تاماقلارنى، يېمەكلىكلەرنى كۈمۈش تەخسىلەردە، شارابلارنى كۈمۈش قەدەھلەردە كۆتۈرۈپ ئايلىنىپ يۈرىدۇ. گەرچە بۇ قەدەھلەر كۈمۈشتىن بولغان بولسىمۇ، ئۇ ئەينەككە ئوخشاش سۈزۈك بولغانلىقتىن ئىچىدىكى شارابلارنىڭ رەڭگى كۆرۈنىپ تۇرىدۇ. بۇنىڭغا ئوخشاش قەدەھلەر دۇنيادا تېپىلمايدۇ. جەننەت ئەھلىگە بېرىلىدىغان تائام ۋە شارابلار ئۇلارنىڭ ئېھتىياجىغا قارىتا، ئارتۇقمۇ ئەمەس ياكى كەممۇ ئەمەس قىلىپ تەييارلانغان بولىدۇ.

بۇ ئايەتنى ئىبنى ئاباس، مۇجاھىد، سەئىد ئىبنى جۇبەير، ئەبۇسالىھ، قەتادە، ئىبنى ئەبزا، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇبەيد، قەتادە، شەئبىي، ئىبنى زەيد، ئىبنى جەرىر ۋە باشقىلار يۇقىرىقىدەك تەپسىر قىلغان. بۇ ئايەت جەننەت ئەھلىگە ناھايىتى كۆڭۈل بۆلىنىدىغانلىقى ۋە ھۆرمەت قىلىنىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

زەنجىبىل ۋە سەلسەبىلنىڭ شارابى توغرىسىدا

﴿ئۇلار يەنە جەننەتتە زەنجىبىل ئارىلاشتۇرۇلغان جام بىلەن (يەنى جامدىكى مەي بىلەن) سۇغىرىلىدۇ﴾ يەنى جەننەت ئەھلى قەدەھلەردە زەنجىبىل ئارىلاشتۇرۇلغان شارابلار بىلەن سوغىرىلىدۇ. ئۇلار بەزىدە كافۇر ئارىلاشتۇرۇلۇپ سوۋۇتۇلغان سۇلارنى ئىچسە، بەزىدە زەنجىبىل ئارىلاشتۇرۇلغان ئىسسىق شارابلارنى ئىچىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ مىجەزلىرى مۆتىدىللىشىدۇ. بۇ ياخشى بەندىلەرگە بېرىلىدىغان مۇكاپاتتۇر. ئەمما اللە تائالانىڭ يېقىن بەندىلىرى بۇ ئىككى خىل شارابتىن خالىغان ۋاقىتتا ئىچىدۇ. قەتادە ۋە بىر قانچە كىشىلەر بۇ ئايەت ھەققىدە شۇنداق دىگەن.

www.munber.org

اللە تائالا يۇقىرىدا ﴿(ئۇ كافىر جەننەتتىكى بىر) بۇلاقتىن ئىچىلىپ چىققان بولۇپ، ئۇنىڭدىن اللەنىڭ (ياخشى) بەندىلىرى ئىچىدۇ﴾[1] دەپ بايان قىلدى. بۇ يەردە بولسا ﴿جەننەتتە سەلسەبىل دەپ ئاتىلىدىغان بىر بۇلاقمۇ بار﴾ دەپ بايان قىلدى. يەنى زەنجىبىل جەننەتتىكى بىر بۇلاق بولۇپ، ئۇ يەنە سەلسەبىل دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ئىكرىمە بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: سەلسەبىل جەننەتتىكى بىر بۇلاقنىڭ ئىسمىدۇر. مۇجاھىد مۇنداق دەيدۇ: ئۇ بۇلاق تىنچ ۋە تېز ئاققانلىقى ئۈچۈن سەلسەبىل دەپ ئاتالدى.

جەننەتتىكى خىزمەتچىلەر توغرىسىدا

﴿قېرىماي ھەمىشە ياش تۇرىدىغان غىلمانلار نۆۋەت بىلەن ئۇلارنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ تۇرىدۇ، ئۇلارنى كۆرگەن چېغىڭدا (ئۇلارنىڭ گۈزەللىكى، سۈزۈكلىكى ۋە نۇرلۇقلىقىغا قاراپ) ئۇلارنى تېرىلىپ كەتكەن مەرۋايىتمىكىن دەپ قالىسەن﴾ يەنى جەننەت ئەھلىنىڭ ئەتراپىدا ئۇلارغا خىزمەت قىلىدىغان، يېشى ئۆزگەرمەيدىغان بىر خىل ياشتىكى جەننەت مۇلازىملىرى ئايلىنىپ يۈرىدۇ. ئۇلار خىزمەت قىلىشقا مۇناسىپ بولغان، ئايىغى چاققان كىچىك باللار بولۇپ خوجايىنلىرىنىڭ خىزمىتىنى قىلىش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ تارقىلىپ يۈرىدىغانلىقى، سانىنىڭ كۆپلۈكى، يۈزلىرىنىڭ نۇرلۇقلىقى، كىيىم - كېچەكلىرىنىڭ يارىشىملىقى ۋە تاقىغان زىبۇ - زىننەتلىرىنىڭ گۈزەللىكى، ئۇلارنى كۆرگەن كىشىنى خۇددى چېچىلغان مەرۋايىتنى كۆرگەندەك تۇيغۇغا كەلتۈرىدۇ. بۇ ئايەتتىكى ئوخشىتىش ئىنتايىن ياخشى بولغان ئوخشىتىشتۇر.

﴿قاچانكى سەن قارايدىغان بولساڭ، بۇ يەردە (تەسۋىرلەپ تۈگەتكىلى بولمايدىغان) نېمەتلەرنى ۋە كاتتا پادىشاھلىقنى كۆرىسەن﴾ يەنى ئى مۇھەممەد! جەننەتتە بېرىلگەن ئۇ نېمەتلەرنى ۋە خۇشاللىقلارنى كۆرىدىغان بولساڭ، ئۇ يەردە اللە نىڭ كاتتا بىر دۆلىتىنى كۆرگەن بولىسەن. بىر ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: «اللە تائالا دوزاختىن ئەڭ ئاخىرىدا چىقىپ جەننەتكە ئەڭ ئاخىرىدا كىرىدىغان كىشىگە مۇنداق دەيدۇ: ساڭا دۇنيادەك يەنە ئۇنىڭ ئون ھەسسىسىدەك مۇكاپات بار». جەننەتكە كىرىدىغان ئەڭ تۆۋەن دەرىجىلىك ئادەمگە اللە تائالانىڭ بېرىدىغان مۇكاپاتى بۇ بولسا، اللە تائالانىڭ دەرگاھىدا يۇقىرى دەرىجىگە ۋە كاتتا نېسىۋىگە ئىگە ئادەمنىڭ ئېرىشىدىغان مۇكاپاتىنى تەسەۋۋۇر قىلالامسەن؟

كىيىم - كېچەكلەر ۋە زىبۇ - زىننەتلەر توغرىسىدا

﴿ئۇلارنىڭ ئۈچىسىدا يۇپقا يىپەك ۋە قېلىن يىپەكتىن (تەييارلانغان) يېشىل كىيىملەر بولىدۇ﴾ يەنى جەننەت ئەھلىنىڭ كىيىمى يىپەكتىن بولۇپ، ئىككى خىل بولىدۇ. بىرى، ئىچ كىيىمگە ئىشلىتىلىدىغان ئالىي دەرىجىلىك نېپىز يىپەك رەختتۇر. يەنە بىرى، تاشقى كىيىم ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان پارقىراپ تۇرىدىغان قېلىن يىپەك رەختتۇر.

﴿(ئۇلار) كۈمۈش ئۈزۈكلەرنى تاقايدۇ﴾ بۇ ياخشى كىشىلەرگە بېرىلىدىغان مۇكاپاتتۇر. ئەمما اللە نىڭ يېقىن بەندىلىرى خۇددى اللە تائالا ئېيتقاندەك ﴿ئۇلار جەننەتلەردە ئالتۇن بىلەيزۈكلەرنى، مەرۋايىتلارنى تاقايدۇ، ئۇلارنىڭ كىيىمى يىپەكتىن بولىدۇ﴾[2] اللە يىپەك بىلەن زىبۇ - زىننەت قاتارلىق تاشقى زىننەتنى بايان قىلىپ بولغاندىن كېيىن مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەرۋەردىگارى ئۇلارنى پاك شاراب بىلەن

---

[1] سۈرە ئىنسان 6 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە فاتىر 33 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

سۈغىرىدۇ﴾ يەنى الله بۇ شاراب بىلەن ئۇلارنىڭ دىللىرىغا ئورناپ كەتكەن ھەسەتخورلۇق، ئىچى يامانلىق، خىيانەت، ئازار بېرىش ۋە باشقا يامان ئىللەتلەردىن تازىلايدۇ.

مۆمىنلەرنىڭ خەلىپىسى ئەلى ئىبنى ئەبۇتالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: جەننەت ئەھلى جەننەت دەرۋازىسى ئالدىغا بارغاندا، ئۇ يەردە ئىككى بۇلاقنى كۆرىدۇ. ئۇلار خۇددى الله ئۇلارنىڭ كۆڭلىگە سالغاندەكلا ئۇنىڭ بىرىدىن سۇ ئىچىدۇ. شۇنىڭ بىلەن الله تائالا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى يامان ئىللەتلەرنى تازىلايدۇ. ئاندىن كېيىن ئىككىنچى بۇلاقنىڭ سۈيىدە يۇيۇنىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ تاشقى قىياپىتى چىرايلىق سۈپەتكە ئىگە بولىدۇ. الله تائالا يۇقىرىدىكى ئايەتتە ئۇلارنىڭ تاشقى ۋە ئىچكى ئەھۋاللىرىنى بايان قىلدى.

﴿**شۈبھىسىزكى، بۇ سىلەرگە بېرىلگەن مۇكاپاتتۇر، سىلەرنىڭ مېھنىتىڭلار قوبۇل بولدى**﴾ يەنى ئۇلارغا ئۇلارنى ھۆرمەتلەش ۋە مىننەتدارلىق بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن ئەنە شۇنداق سۆزلەر قىلىنىدۇ. الله تۆۋەندىكى ئايەتلەردە ئۇلارغا مۇنداق دېيىلىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ: ﴿(ئۇلارغا) «ئۆتكەنكى كۈنلەردە (يەنى دۇنيادىكى چاغلاردا) ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلىقىڭلار ئۈچۈن، خۇشال - خۇرام يەڭلار، ئىچىڭلار» دېيىلىدۇ﴾[1] ﴿ئۇلارغا: «قىلغان ئەمەلىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە بېرىلگەن جەننەت مانا مۇشۇ» دەپ نىدا قىلىنىدۇ (يەنى پەرىشتىلەر شۇنداق دەپ نىدا قىلىدۇ)﴾[2] ﴿**سىلەرنىڭ مېھنىتىڭلار قوبۇل بولدى**﴾ يەنى الله تائالا سىلەرنىڭ ئاز ئەمەلىڭلارغا كۆپ مۇكاپات بەردى.

* * * * * * *

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ تَنزِيلاً ﴿٢٣﴾ فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ ءَاثِمًا أَوْ كَفُورًا
﴿٢٤﴾ وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلاً ﴿٢٥﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَٱسْجُدْ لَهُۥ وَسَبِّحْهُ لَيْلاً طَوِيلاً ﴿٢٦﴾ إِنَّ
هَٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلاً ﴿٢٧﴾ نَّحْنُ خَلَقْنَٰهُمْ وَشَدَدْنَآ أَسْرَهُمْ ۖ وَإِذَا
شِئْنَا بَدَّلْنَآ أَمْثَٰلَهُمْ تَبْدِيلاً ﴿٢٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلاً ﴿٢٩﴾ وَمَا
تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ فِي رَحْمَتِهِۦ ۚ وَٱلظَّٰلِمِينَ
أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣١﴾

(ئى مۇھەممەد!) ھەقىقەتەن بىز ساڭا قۇرئاننى بۆلۈپ - بۆلۈپ نازىل قىلدۇق﴿23﴾***. سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ ھۆكمىگە سەۋر قىلغىن، سەن ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ھېچبىر گۇناھكارغا ياكى كۇفرىلىق قىلغۇچىغا بويسۇنمىغىن***﴿24﴾***. ئەتىگەن - ئاخشامدا پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامىنى ياد قىلغىن (يەنى ناماز ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭغا كۆپ تائەت - ئىبادەت قىلغىن)***﴿25﴾***. كېچىنىڭ ئاز قىسمىدا ئۇنىڭغا سەجدە قىل، كۆپ قىسمىدا ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيت***﴿26﴾***. شۈبھىسىزكى، بۇلار (يەنى مۇشرىكلار) دۇنيانى (ئاخىرەتتىن) ئارتۇق بىلىدۇ، كەلگۈسىدىكى قىيىن بىر كۈنگە (يەنى قىيامەتكە) سەل قارايدۇ***﴿27﴾***. بىز ئۇلارنى ياراتتۇق، ئۇلارنىڭ بەدىنىنى مەزمۇت قىلدۇق، ئەگەر بىز خالىساق (ئۇلارنى ھالاك قىلىپ)***

---

[1] سۈرە ھاققە 24 - ئايەت.
[2] سۈرە ئەئراف 43 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

ئورنىغا ئۇلارغا ئوخشاش باشقا ئادەملەرنى دەسسىتەتتۇق﴿28﴾. شۈبھىسىزكى، بۇ (ئايەتلەر) ۋەز - نەسىھەتتۇر (بۇ ۋەز - نەسىھەتتىن پايدىلىنىشنى) خالىغان ئادەم پەرۋەردىگارىغا يەتكۈزىدىغان يولنى تۇتسۇن﴿29﴾. پەقەت اللە خالىغاندىلا، ئاندىن سىلەر خالايسىلەر (يەنى ھەممە ئىش اللەنىڭ خاھىشىغا باغلىقتۇر). اللە ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر﴿30﴾. اللە خالىغان ئادەمنى رەھمىتىنىڭ دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ. اللە زالىملارغا قاتتىق ئازابنى تەييارلىدى﴿31﴾.

قۇرئاننىڭ چۈشۈرۈلگەنلىكى، سەۋر قىلىشقا ۋە ﷲ تائالانى زىكىر قىلىشقا بۇيرۇغانلىقى توغرىسىدا

ﷲ تائالا پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئۇلۇغ قۇرئاننى بۆلۈپ - بۆلۈپ نازىل قىلغانلىقىنى ئەسلەتكەندىن كېيىن مۇنداق دەيدۇ: ﴿**سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ ھۆكمىگە سەۋر قىلغىن، سەن ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ھېچبىر گۇناھكارغا ياكى كۇفرىلىق قىلغۇچىغا بويسۇنمىغىن**﴾ يەنى ساڭا نازىل قىلغان قۇرئان بىلەن سېنى قانداق ئىززەتلىگەن بولسام، سەنمۇ پەرۋەردىگارىڭنىڭ قازا ۋە قەدرىگە شۇنداق سەۋر قىلغىن. بىلگىنكى، ئۇ سېنى ئەڭ چىرايلىق رەۋىشتە پەرۋىش قىلىدۇ. كاپىرلار ۋە مۇناپىقلار ساڭا نازىل قىلغان قۇرئاندىن سېنى توسۇپ قالماقچى بولسا، سەن ئۇلارغا ھەرگىزمۇ بويسۇنما. ئەكسىچە پەرۋەردىگارىڭ ساڭا نازىل قىلغان قۇرئاننى يەتكۈزۈشتە چىڭ تۇرغىن. دەۋەت قىلىشتا ﷲ تائالاغا تەۋەككۇل قىلغىن. چۈنكى ﷲ سېنى كىشىلەرنىڭ زىيانكەشلىكىدىن ساقلايدۇ.

﴿**ئەتىگەن - ئاخشامدا پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامىنى ياد قىلغىن (يەنى ناماز ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭغا كۆپ تائەت - ئىبادەت قىلغىن**﴾ يەنى كۈندۈزنىڭ ئەتىگەن تەرىپىدە ۋە ئاخىرىدا پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامىنى ياد قىلغىن. ﴿**كېچىنىڭ ئاز قىسمىدا ئۇنىڭغا سەجدە قىل، كۆپ قىسمىدا ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيت**﴾ ﴿ساڭا نەپلە (ئىبادەت) بولۇشى ئۈچۈن، كېچىنىڭ بىر قىسمىدا (ناماز ئوقۇشقا، قۇرئان ئوقۇشقا) ئويغانغىن. (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارىڭنىڭ سېنى مەدھىيىلىنىدىغان ئورۇنغا (يەنى بۈيۈك شاپائەت ماقامىغا) تۇرغۇزۇشى مۇھەققەقتۇر﴾[1] ﴿ ئى كىيىمگە يۆگىنىۋالغۇچى (پەيغەمبەر!) كېچىنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسىدا، يېرىمىدا ياكى يېرىمىدىنمۇ ئازراقىدا ياكى يېرىمىدىن كۆپرەكىدە ناماز ئوقۇغىن، قۇرئاننى تەرتىل بىلەن (يەنى دانە ـ دانە، ئوچۇق) ئوقۇغىن﴾[2].

دۇنياغا بېرىلىشنى ئەيىبلەش ۋە قىيامەت كۈننى ئەسلىتىش توغرىسىدا

ﷲ تائالا كاپىرلارنى ۋە كاپىرلارغا ئوخشاش پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن دۇنياغا بېرىلىپ ئاخىرەتنى كۆزلىمەي يۈرگەنلەرنى قاتتىق ئەيىبلەپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**شۈبھىسىزكى، بۇلار (يەنى مۇشرىكلار) دۇنيانى (ئاخىرەتتىن) ئارتۇق بىلىدۇ، كەلگۈسىدىكى قىيىن بىر كۈنگە (يەنى قىيامەتكە) سەل قارايدۇ. بىز ئۇلارنى ياراتتۇق، ئۇلارنىڭ بەدىنىنى مەزمۇت قىلدۇق، ئەگەر بىز خالىساق (ئۇلارنى ھالاك قىلىپ) ئورنىغا ئۇلارغا ئوخشاش باشقا ئادەملەرنى دەسسىتەتتۇق**﴾ يەنى بىز خالىساق، ئۇلارنى قىيامەت كۈنىدە قايتا تىرىلدۈرۈپ، ئۇلارنى ئالماشتۇرۇپ باشقا بىر مەخلۇق قىلىپ يارىتىمىز. دەسلەپتە بار بولۇش قايتا تىرىلدۈرۈلىدىغانلىقىنىڭ دەلىلدۇر.

[1] سۈرە ئىسرا 79 - ئايەت.
[2] - سۈرە مۇززەممىل 1 ــ 4 - ئايەتكىچە.

www.munber.org

ئىبنى زەيد ۋە ئىبنى جەرىر بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى ھەققىدە: بىز خالىساق، ئۇلارنىڭ ئورنىغا باشقا بىر قەۋمنى يارىتىمىز دېگەنلىك بولىدۇ، دېدى. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى ئىنسانلار!ئەگەر الله خالىسا، سىلەرنى يوق قىلىپ ئورنۇڭلارغا باشقىلارنى كەلتۈرىدۇ، الله بۇنىڭغا قادىردۇر﴾[1] ﴿ئەگەر اللە خالىسا، سىلەرنى ھالاك قىلىپ (ئورنۇڭلارغا) يېڭى بىر خەلقنى پەيدا قىلىدۇ. بۇ اللەغا قىيىن ئەمەس﴾[2].

الله نىڭ يېتەكلىشى بىلەن قۇرئاننىڭ ۋەز ـ نەسىھەت ۋە ھىدايەت ئىكەنلىكى توغرىسىدا

﴿شۈبھىسىزكى، بۇ (ئايەتلەر) ۋەز ـ نەسىھەتتۇر (بۇ ۋەز ـ نەسىھەتتىن پايدىلىنىشنى) خالىغان ئادەم پەرۋەردىگارىغا يەتكۈزىدىغان يولنى تۇتسۇن﴾ يەنى بۇ سۈرە قۇرئان بىلەن ھىدايەت تېپىشنى خالىغان كىشىگە ۋەز ـ نەسىھەتتۇر. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئەگەر ئۇلار الله غا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنسە ۋە الله ئۇلارغا بەرگەن مالدىن سەرپ قىلسا، ئۇلارغا نېمە زىيىنى بولاتتى؟ الله ئۇلارنى ئوبدان بىلىدۇ (قىلمىشىغا قاراپ جازالايدۇ)﴾[3].

﴿پەقەت اللە خالىغاندىلا، ئاندىن سىلەر خالايسىلەر (يەنى ھەممە ئىش اللەنىڭ خاھىشىغا باغلىقتۇر)﴾ يەنى ھېچكىم ئۆزىنى ئۆزى ھىدايەتكە باشلىيالمايدۇ. ئۆزلىكىدىن ئىمان ئېيتالمايدۇ. ئۆزىگە ئۆزى مەنپەئەت كەلتۈرەلمەيدۇ.

﴿اللە ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر﴾ يەنى الله ھىدايەتكە لايىقلارنى بىلىپ، ئۇلارغا ھىدايەت يولىنى قولايلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. سەۋەبلەرنى ئورۇنلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. ئازغۇنلۇققا لايىقلارنى ھىدايەتتىن يىراق قىلىدۇ. بۇنداق قىلىشتا الله تائالانىڭ يېتەرلىك ھېكمىتى ۋە ئېنىق ھۆججەت ـ پاكىتى باردۇر.

﴿اللە خالىغان ئادەمنى رەھمىتىنىڭ دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ. اللە زالىملارغا قاتتىق ئازابنى تەييارلىدى﴾ يەنى الله تائالا خالىغان كىشىنى ھىدايەتكە باشلايدۇ. خالىغان كىشىنى ئازدۇرىدۇ. الله ھىدايەت قىلغان كىشىنى ھېچكىم ئازدۇرالمايدۇ. الله ئازدۇرغان كىشىنى ھېچكىم ھىدايەتكە باشلىيالمايدۇ.

شۇنىڭ بىلەن سۈرە ئىنساننىڭ تەپسىرى تۈگىدى. جىمى ھەمدۇسانا ۋە مەدھىيە ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى الله غا خاستۇر.

www.munber.org

[1] سۈرە نىسا 33 ـ ئايەت.
[2] سۈرە فاتىر 16 ـــ 17 ـ ئايەتلەر.
[3] سۈرە نىسا 39 ـ ئايەت.